

טובא זהורי²⁰⁴ איכא בנורא²⁰⁵. ועל כל מאור ומאור יש לנו לשבחו.

סתם מסיבת נכרים לע"א. ומביאים שם ע"א שלהם, ואם היה נהנה מן הריח היה נהנה מן הע"א, ולכך לא יברך עליו, ולכך אפי' בשבת²⁰⁶ נמי לא יברך עליו²⁰⁷.

[נג, א] וכ"ת האי אסורא אזל ליה והאי אחריןא הוא. שכן דרך שלהבת שכל²⁰⁸ שעה שדולקת²⁰⁸ ומסכסכת השלהבת בפתילה מתחלפת. ומיד הוה מצי לאקשוויי אי הכי אפילו²⁰⁹ נכרי והאי²¹⁰ נמי לישתרי, אלא עדיפא מינה פריך לה, דהוה מצי לשנויי עלה כדמשני בסמוך²¹¹.

גזרה משום נכרי ראשון²¹² משום עמוד ראשון. וכולה חדא²¹³ גזרה היא, שאסרו חכמים כל אש נכרי שביד נכרי, דאי לאו הא לא קיימא הא²¹⁴, אבל נכרי שהדליק מישראל מברכים עליו²¹⁵, וכן ישראל מנכרי, והכי קיל"ן²¹⁶.

גדול²¹⁷ מוכחא מילתא²¹⁸ דנכרי הוא. ואפי' ברוב בני ישראל בעיר, וקיל"ן²¹⁹ דלא אזלינן בתר רובא²²⁰.

אם עבה כפי הכבשן. כיון שהוא גדול [כל]²²¹ כך נעשה להאיר, כדאמ' בסמוך דסוף אור של כבשן שהודלקו העצים²²² נעשה להאיר.

הא בתחלה הא בסוף. פר"ח²²³ בתחלת הדלקתו שעדין לא הודלקו רוב העצים

204 יש להגיה: "נהורי", וכה"ג ("נהורא") בנדפס. 205 עפ"י הנדפס. (ובכ"י בשבוס: "בינייהו").
206 צריך לנקד הש' בקמץ, ור"ל אפי' שבת הנר. 207 בנדפס חסר דבור זה. וכדברי רבנו כ' בתוס' הרא"ש, ושם: "סתם מחשבת (צ"ל: "מסיבת") עובדי כוכבים לעבודת כוכבים, ומביאין שם עבודת כוכבים שלהם, ואי היה נהנה מן הריח, היה נהנה מתקרובת עבודת כוכבים, ועל הנר נמי לא יברך אפילו שבת", ובפסקיו סי' ג כתב כלשון הרי"ף: "נר של עובד כוכבים משום דלא שבת ובשמים של עובד כוכבים משום דסתם מסיבתן לעבודת כוכבים", וראה ב"ח וט"ז או"ח סימן רחצ. 208 עפ"י הנדפס. (ובכת"י בשבוס: "של שעה שחולקת").
209 עפ"י הנדפס. (ובכת"י בשבוס: "אתיא"). 210 צ"ל: "מנכרי", וכה"ג בנדפס. 211 כ"ה בתוס' ותוס' הרא"ש. וראה שטמ"ק. 212 יש כאן השמטה בטעיהד"מ "ראשון — ראשון", וצ"ל: "גזרה משום נכרי ראשון, ונכרי ראשון", וכה"ג בנדפס. 213 עפ"י הנדפס. (ובכת"י בשבוס "וכלם" במקום "וכלה חדא"). 214 ע"כ בתוס' הרא"ש. 215 עפ"י הנדפס. (ובכת"י בשבוס: "ישראל"). 216 ראה כל זה בתוספות. ובאור זרוע חלק ב סי' צה הביא הא דכתב רבנו דהכי קי"ל בשמו. 217 עפ"י הנדפס. (ובכת"י בשבוס: "גדולה").
218 עפ"י הנדפס. (ובכת"י בשבוס: "דמילת"). 219 צ"ל: "וקמל"ן", וכה"ג בנדפס. 220 כל הדבור בתוספות הרא"ש. 221 עפ"י הנדפס. 222 ראה בדבור הסמוך פירוש רבנו חננאל. 223 ראה "גנוי קדם" חלק חמישי עמ' 28. (ועי' דק"ס גירסת הגמרא כ"א וכ"פ). והובא פ"י זה ע"ש הר"ח גם בהגהות מיימוניות הלכות שבת פרק כט או"ק ל. וכן פירש רב האי גאון, ראה ריצ"ג חלק ראשון עמ' יז, רשב"א, השלמה, מאורות, תוס' הרא"ש

וקוטרא בעלמא הוא, אבל פי' בסוף²²⁴ אחר שריפת האבנים עושים עליו אור גדול כדי למרק שרפת האבנים²²⁵.

הא דאיכא אדם חשוב. פרש"י²²⁶ כשיש שם אדם חשוב אז עשוי לכבודו ולא להאיר, וי"מ²²⁷ איכא אדם חשוב [עשוי להאיר]²²⁸, ואי ליכא אדם חשוב לכבוד בית הכנסת הדליקה²²⁹.

וב"ה אומר' אחד מברך לכלם משום שנא' ברוב עם הדרת מלך. ולא דמי לפת דאמר' לעיל בפ' כיצד מברכים²³⁰ ישבו כל אחד מברך לעצמו, דכיון שלא היסבו אין רוצים לצאת זה בברכת זה, והוי נר²³¹ כמו יין אליבא דרב דאמ' ²³² לא בעי הסבה, ואפי' ר' יוחנן דאמר²³² בעי²³³ הסבה, ה"מ יין דחשיב ורגילים להסב עליו, אבל בשאר ברכות אע"פ שלא הסבו כמו שהסבו דמי, ה"ר יוסף²³⁴.

כל²³⁵ שמוציאים לפניו ביום וכו'. פי' אין רגילות המקום²³⁶ להדליק נר כי אם לכבוד, אבל במקום²³⁶ שאין מדליקין ביום אלא בלילה, אז אינו עשוי כ"א להאיר, ואין²³⁷ רגילים לעשות להדליק²³⁸ בלילה כי אם להאיר.

דכל היכא דלאו לריחא עביד לא מברכי' עלויה. והאי דאמ' לעיל בפ' כיצד²³⁹

(ויש שם ט"ס, ובמקום „אבל לבסוף סליק קוטרא“, צ"ל: „אבל לבסוף אסתליק קוטרא“. ועי"ש שהביא בשם הר"ח כפירש"י, וכן הוא בתר"י בשם הר"ח, וצ"ע) ומ"מ הל' שבת שם הלכה כו. וראה ערוך ערך אר כפי' רה"ג ור"ח (כפי מה שהוא בגנוז"ק, רבנו והגהמ"י) בסתמא, ובהשלמה הביא שגם הראב"ד כפי' א' פירש כן (ובפי' ב' פירש הראב"ד פי' חדש, ע"ש, וראה הערה 248), ובמאירי ושטמ"ק הביאו כן בשם י"מ. ²²⁴ בנדפס (במקום „אבל פי' בסוף“): „אבל בסוף שהוצת האור ברובן ועלתה שלהבת מאליה מברכין, ורש"י פירש", וכנראה שבכתב היד ישנה השמטה בטעות הדומות „בסוף — בסוף“, וכצ"ל: „אבל בסוף [שהוצת האור ברובן ועלתה שלהבת מאליה מברכין, ורש"י פירש בסוף]“. וראה רש"י ד"ה בתחלה וד"ה בסוף, ועי' מכתם שהביא פרש"י, וכתב שכן פי' גאון, וראה בהערה הקודמת שבתר"י ותוס' הרא"ש הובא פירוש זה על שם הר"ח. ²²⁵ בנדפס נוסף: „ומשתמשין נמי לאורה“. ²²⁶ ד"ה אור של בית הכנסת. ²²⁷ ראה תוספות בשם הר"ח. ועיין רשב"א ועוד ראשונים. ²²⁸ עפ"י הנדפס. ²²⁹ כה"ד ברא"ש (תוספות ופסקים), והוסיף: „וגרסי' הא והא דליכא אדם חשוב, להאיר לו“, וראה הגהות הגר"א בגליון הגמרא. ²³⁰ מב א. ²³¹ בכתב היד נוספה כאן תיבה שניתן לקוראה: „כרב“, והיא מיותרת. ²³² לעיל מג א. ²³³ עפ"י הנדפס. (ובכת"י בשבוס: „גבי“). ²³⁴ כה"ד בתוספות הרא"ש, וראה רשב"א ואגודה על שם „התוספות“. ועי' רשב"א ועוד ראשונים. ²³⁵ עפ"י הנדפס. (ובכת"י: „וכל“). ²³⁶ כפירוש זה נראה גם בתר"י, אבל רש"י, ריצ"ג חלק ראשון עמ' יז (ושם גורס „כל שלפניו מוציאין“ במקום „כל שמוציאין לפניו“) ועוד ראשונים פירשו דקאי א"מת, ולדינא אין הבל. ²³⁷ שאין. ²³⁸ כנראה שתיבת „להדליק“ היתה בגליון בתור פירוש על תיבת „לעשות“, ונשתרבה לפנים. ²³⁹ עפ"י

מברכים²⁴⁰ האי מאן דמריח באתרוגא וחבושא²⁴¹ מברך אשר נתן ריח טוב בפירות, היינו שלקחו כדי להריח או לאכול ולהריח, אבל אם אכלו והעלו ריח, כיון שלא נתכון לריח אין לו לברך²⁴². קצרו של דבר, כל דבר שנעשה להאיר או להריח מברכי' עליו, ואם לאו אין מברכים עליו, כגון נר לכבוד ובשמים לעבור ריח רע או זוהמא או לגמר את הכלים.

אשתכח רובא דלאו לריחא עביד. ות"ק סבר דבהני תרי מיעוטי ליכא רובא.

המהלך בערבי שבתות בטבריא וכו'. י"מ²⁴³ דהיינו טעמא דאמרי' בשבת פ' כל כתבי הקדש²⁴⁴ יהא חלקי עם מכניסי שבת בטבריא וממוציאי שבת בצפורי, אבל רש"י פי' שם²⁴⁵ הטעם לפי שטבריא יושבת בעמק וממהר להחשיך בערבי שבת וממוציאי שבת בצפורי²⁴⁶ לפי שיושבת בראש ההר ואינו מחשיך מהרה.

[נג, ב] גזלים²⁴⁷ לוחשות. וכגון שעשויים להאיר²⁴⁸.

אין מחזירים על האש. שברכה זו אינה אלא לזכר בעלמא²⁴⁹.

חד עבד בשוגג כב"ש ואשכח ארנקי²⁵⁰. פי' שכח לברך. וא"ת²⁵¹ והא אמרי' בפ"ק²⁵² דר' טרפון סיכין²⁵³ בעצמו מפני הלסטים, י"ל דהתם אין ב"ה [מודים]²⁵⁴

הנדפס. (ובכת"י בשבוש: "דאמ' לפי' בתרא"). 240 מג ב. 241 עפ"י הנדפס. (ובכת"י בשבוש: "וחביצא"). 242 עד כאן ברא"ש (תוספות ופסקים). 243 ע"י תר"י ותוס' הרא"ש. וראה ראבי"ה ח"א סימן קנא עמ' 151 (מתשובת רבנו אלעזר בר' יהודה בעל הרוקח): "ומה שפרש"י בפרק כל כתבי הקדש [שבת קיח ב] בהא דאמר ר' יוסי התם, יהא חלקי ממכניסי שבת בטבריא וכו', ופירש"י משום דטבריא עמוקה, ולא נהירא, דלא מצינו דטבריא עמוקה יותר משאר עיירות, הלכך נראה לי כמו שמפורש בפרק אלו דברים גבי ריח ומוגמר". ובאגודה שבת שם: "ויש מפרשים דטבריא מכבדין שבת בבגדים בכניסתו ובציפורי מכבדין ביציאתו, לכן יש ללבוש בגדי שבת בכניסת היום עד מוצאי שבת". 244 שם. 245 ד"ה ממכניסי שבת. 246 בנדפס נשמטו תיבות "אבל רש"י וכו' בצפורי" בטעוה"מ. 247 עפ"י הנדפס. (ובכת"י בשבוש: "גדולים"). 248 כ"ה בתוס' הרא"ש, וכן מבואר בכמה ראשונים, אבל הראב"ד ס"ל דאפילו עשוי להיסק מברכין עליו, ורק אם האור עשוי לכבוד אין מברכין עליו, ראה מאירי ושטמ"ק, וע"י רא"ה. 249 ראה פסחים נד א. וכ"ה ברא"ש בתוספותיו ופסקיו (והוסיף דכ"ש שאין מחזירין על הבשמים, שאינו אלא להשבת הנפש, וכ"כ הרשב"א בשם הראב"ד והרא"ה בשם י"א, וכ"ה במאירי בשם "גדולי המפרשים", הוא הראב"ד, וכתב דמ"מ נראה שעל הבשמים מחזירין, שלכבוד שבת הותקנה להודעת נשמה יתירה). וראה רמב"ן שכתב דברכת האור היא ברכת השבת, וכשם שאין מחזירין על ברכת השבת לראות הים הגדול וההרים כדי לברך עליהן, כך אין אנו מחזירין על האור, ע"ש. וראה ח"י המיוחסים להריטב"א (והם לתלמידו) פסחים שם בשם הריטב"א. 250 כ"ה בגמ' כ"מ ובכמה ראשונים, ולפנינו: "ארנקא דדהבא". 251 ראה תוס' ותוס' הרא"ש סוכה ג א ותר"י ותוס' הרא"ש לפנינו. 252 לעיל י ב. 253 בנדפס (וכן בתוס' הרא"ש): "דר"ט הטה לקרות כב"ש

לב"ש שיש לו להטת²⁵⁵, ואם עושה כן עובר על דברי ב"ה, אבל הכא אפי' ב"ה מודים שהעושה כדברי ב"ש תבא עליו ברכה²⁵⁶, ואפי' אמורא דלעיל²⁵⁷ דאמר בכליה פרקין הלכה כב"ה, אמורא דלעיל אית ליה הכי, אבל אנן קמל"ן²⁵⁸ כדברי ב"ש, וכן פסק בסדר רב עמרם²⁵⁹ דבהך הלכה כב"ש שפוסק בששה דברים כב"ש, שנים בזה הפרק, הך דהכא דשכח ולא בירך, והא דלעיל²⁶⁰ דמכבדים את הבית, ובמנחות פ' התכלת יש שלשה, גבי סדין בציצית ב"ש פוטרים וב"ה מחייבים²⁶¹, וכן גבי כמה חוטין הוא גותן ב"ש אומרים ארבע²⁶² חוטים וב"ה אומרים שלשה²⁶³, וכן כמה תהא משולשת ב"ש אומרים ד' אצבעות וב"ה [אומרים]²⁶⁴ ג'²⁶⁵, וכן יש בריש סוכה²⁶⁶ גבי סוכה קטנה שמחזקת ראשו ורובו ושלחנו בתוך הבית, דקיל"ן התם כב"ש²⁶⁶, ובפ"ק דסוכה²⁶⁷ אסקינן דבתרתי פליגי, [פליגי]²⁶⁸ בסוכה קטנה שאינה מחזקת אלא ראשו ורובו, ופליגי נמי בסוכה גדולה ובגזרה שמא ימשך אחר שלחנו, ושמא אין הלכה כב"ש אלא בסוכה קטנה ולא בסוכה גדולה²⁶⁹, או שמא כלהו חד טעמא נינהו, ובכלהו טעמא²⁶⁹ כב"ש, וא"ת ואם הלכה כב"ש בתרויהו, היכי מייתי לעיל²⁷⁰ דעשה כב"ש דלא עשה ולא כלום מהא עובדא דר' יוחנן [בן]²⁷¹ החורגית שהלכו זקני ב"ש וזקני ב"ה ומצאו²⁷² שהיה יושב ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית ולא אמרו לו דבר, א"ל ב"ש משם ראייה אף [הם]²⁷³ אמרו לו אם כן היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימך, והלא באותו [דבר]²⁷³ הלכה כב"ש²⁷⁴, י"ל²⁷⁵ דמייתי להם²⁷⁶ ראייה שכמו שאמרו להם ב"ש לב"ה כי אע"פ שמן התורה קיים מצות סוכה כיון שעבר על דבריהם דגזרו שמא ימשך אחר שלחנו לא עשה ולא כלום, וה"ה נמי בשאר מקומות²⁷⁷, וזו²⁷⁸ עשה כדברי ב"ש אפי' בק"ש שאם קורו מוטה ועומד²⁷⁹ אין²⁸⁰ כחולק כל כך על

- וסיכין". 254 עפ"י הנדפס. 255 להטות. 256 ע"י היטב בפסקי רי"ד ושטמ"ק.
 257 גב ב, ועיי"ש בדברי רבנו ד"ה בכוליה ובהערות שם. 258 צ"ל: "קיל"ן". (וכה"ג בנדפס). 259 ראה סדרע"ג השלם ח"א קא ע"א. וכ"ה דעת עוד גאונים וראשונים.
 260 גא ב, וראה גב ב. 261 מנחות מ א. 262 בנדפס: "ארבעה". 263 שם מא ב. 264 עפ"י הנדפס. 265 בנדפס ליתא תיבות "יש בריש סוכה" (וראה בסמוך).
 וכ"ז משנה בסוכה כח א. 266 ראה סוכה ג א: "דא"ל מני, א"ל ב"ש היא ולא תזוז מינה".
 267 שם. 268 ראה רז"ה והשגות הראב"ד על הרו"ה בריש סוכה (וילנא ג ב), תוס' שם ועוד ראשונים. 269 צ"ל: "הלכה". 270 יא א. 271 עפ"י הנדפס. וכ"ה בדברי רבנו לעיל שם (חלק ראשון עמ' קכב). 272 ומצאוהו (נדפס). 273 עפ"י הנדפס.
 274 ראה תוס', מהרש"א, מהר"ם, הגהות מראה כהן ודק"ס שם, ועיי' פסקי רי"ד ופנ"י לעיל יא א, וצ"ע. 275 ראה לשון רש"י לעיל שם בד"ה לא קיימת: "וכי היכי דעשה כדברי ב"ה לא עשה ולא כלום לדברי ב"ש, אף העושה כדברי ב"ש לא עשה ולא כלום לדברי ב"ה".
 276 יתכן דצ"ל: "להא", ובנדפס ליתא תיבה זו. 277 בנדפס: "מצות". 278 בנדפס: "אם". 279 בנדפס ליתא תיבה זו, וראה לעיל ח"א עמ' הנ"ל הערה 876. 280 בנדפס:

דברי ב"ה²⁸¹ דהרואה [אומר]²⁷⁸ לאפוש²⁸² בעלמא הוא דעביד, אפ"ה לא עשה ולא כלום, וכן פי' בפ"ק²⁸³. ומיהו הא דמצרכי' לחזור למקומו לברך היינו בדברי' [שטעונין ברכה]²⁸⁴ לאחריהם במקומן, [שצריך להם לברך ברכת המזון]²⁸⁵, אבל בדברים שאין טעונין ברכה לאחריהן במקומן, כגון תאנים ורמוני' ויין²⁸⁶ שאין טעונין ברכה לאחריהן במקומן אלא ברכה אחת מעין שלש, לא יחזור ויברך, ודלא כפירוש רבינו שמואל שפירש בע"פ²⁸⁶ שכל ז' המינין טעונין ברכה לאחריהן במקומן]²⁸⁷, דלא מוכח שמעתא דהתם הכי, כדפי' התם²⁸⁸.

„אינו“. 281 על פי הנדפס. (ובכתב היד בשבוש: „ב"ש"). 282 על פי הנדפס. (ובכתב"י בשבוש: „לאפוחי"). 283 ראה לעיל שם בדברי רבנו עמ' הג"ל ובהערות שם. (ומה שכתבתי שם בהערה 880 שהר"ן על הרי"ף בפסחים ס"ל דמדאורייתא קיים שפיר המצוה, כן מבואר גם בחי' הר"ן, המיוחדים להריטב"א, סוכה כח א, ע"ש). 284 עפ"י הנדפס. 285 ראה בתוס' פסחים קא ב ד"ה אלא שהביאו דברי הרשב"ם שהביא רבנו בסמוך, ותמהו עליו, ואחר זה כתבו: „לכך נראה דין וכל ז' מינין לא הוו בכלל דברים הטעונין ברכה לאחריהם במקומן אלא פת וכל מיני פת שמברכין עליו המוציא, או שמא כל מיני מזונות שיש בהם מה' מינין הוו בכלל דברים הטעונין ברכה לאחריהם במקומן“. ובתוס' הרא"ש (וכה"ג בפסקיו): „והא דאמרינן הכא שצריך לחזור למקומו ולברך, היינו דוקא ברכת המזון, אבל בשבעת המינין אין טעונין ברכה לאחריהם במקומן, אלא יברך במקום שנוכח“, ובפסחים פ"י ס"ו כתב כלשון הרי"ף שם ודברים שאין טעונין ברכה לאחריהן במקומן היינו פירות ויין, ודברים שטעונין ברכה לאחריהן במקומן היינו פת ומיני דגן. וברשב"א: „ודוקא פת, וכסתמא דמתניתין דקתני מי שאכל, אבל יין א"צ לחזור למקומו, וה"ה לאכול (כנראה דצ"ל: „לאוכל“) ענבים תאנים ורמונים, שכל שאינו טעון אלא ברכה א' לבסוף אין טעון ברכה לאחריו במקומו, אלא שראיתי לרבי' אלפסי ז"ל שכתב בפרק ע"פ דברים שטעונין ברכה לאחריהן במקומן כגון פת ומיני דגן, שאין טעונין ברכה לאחריהן במקומן כגון יין ושאר מיני פירות (נקט בדברי הרי"ף כפשוטן דאף מיני דגן שמברכין עליהן במ"מ בתחלה ומעין שלש בסוף הוו בכלל דברים שטעונין ברכה לאחריהן במקומן, וכן נקטו הרבה ראשונים, וראה להלן), ובתוס' נראה כסברא ראשונה. ובהגהות מיימוניות הל' ברכות פ"ד או"ק א (על הרמב"ם שם ה"א שכתב: „כל המברך ברכת המזון או ברכה אחת מעין שלש צריך לברך אותה במקום שאכל“): „וכן פירש רשב"ם, וכן פסק רבינו שמחה דכל שהוא מז' המינין טעון ברכה במקומו, וכן פירש"י, אמנם ר"י פירש דאין טעון ברכה אלא פת שצריך לברך אחריו ברכת המזון, וכן פר"י אלפס, וכן מצאתי בשם רב עמרם גאון, ובפרישת רבנו אליהו מלונדריש עמ' קטז: „מיהו הרב מפיי"ס פי' דאין שום דבר טעון ברכה לאחריו במקומו אלא פת, ונראי' דבריו כאשר פי' התוס' בערבי פסחי", ובתוס' רי"ד פסחים קא ב מהדות"ג (אחרי שהקשה על פי' „המורה“ שם): „ודברים הצריכים ברכה לאחריהן במקומן הן חמשת המינין שעשה מהם פת, דצריכין ברכת המזון במקומן, כך פי' גם רבי' יצחק מפאס זצוק"ל ודברים שא"צ ברכה לאחריהן במקומן כגון [פירות ויין ודברים שצריכים ברכה לאחריהן במקומן כגון — כצ"ל] פת ומיני דגן, וכך פירש גם רבי' אלחנן זצוק"ל בשם אביו, וראה בית יוסף או"ח ס"י קעז וס"י קפד מש"כ בדברי הרא"ש וההגהות מיימוניות, וצ"ע. 286 קא ב. ועי' רש"י שם. 287 עפ"י